

ДЕМОКРАТИЧЕН ДЕФИЦИТ ИЛИ ДЕМОИКРАТИЧНА ЛЕГИТИМНОСТ? КЪМ НОВА ПОНЯТИЙНА РАМКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Доц. д-р Светослав Малинов

катедра „Политология“,

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме

Критиките към Европейския съюз (ЕС) като недемократичен или недостатъчно демократичен биват обобщавани с понятието „демократичен дефицит“.¹ Ще отхвърлим тези критики и съответно това понятие, демонстрирайки логическата им неправомерност; смятаме, че тяхната несъстоятелност е резултат от „заблуда по фалшива аналогия“ (fallacy of false analogy) между модерната демократична държава (МДД) и ЕС. След преодоляването на тази погрешна аналогия ще предложим няколко елемента от нова понятийна рамка, която позволява по-достоверен анализ на ЕС като безпрецедентна политическа система.

Ключови думи: Европейски съюз, демократичен дефицит, заблуда по фалшива аналогия, демократия, легитимност.

¹ Измежду многобройните публикации по темата бихме изтъкнали: Majone, G. (1998) 'Europe's Democratic Deficit', *European Law Journal*, 4 (1), pp.5-28; Føllesdal, A. (2006) 'The Legitimacy Deficits of the European Union', *Journal of Political Philosophy*, 14 (4), pp.441-68. Moravcsik, A. (2002) 'Reassessing Legitimacy in the European Union', *Journal of Common Market Studies*, 40 (4), p.603-24; Føllesdal, A. and Hix, S. (2006) 'Why there is a democratic deficit in the EU: a response to Majone and Moravcsik', *Journal of Common Market Studies* 44(3), pp.533-562.

DEMOCRATIC DEFICIT OR DEMO/CRATIC LEGITIMACY? TOWARDS A NEW CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR THE EU

Assoc. Prof. Svetoslav Malinov, PhD

Political Science Department, Sofia University „St. Kliment Ohridski“

Abstract

„Democratic deficit“ is used as an umbrella concept covering a wide range of criticisms against the European Union (EU) as undemocratic or insufficiently democratic. The article reveals the logical unsustainability of the concept by demonstrating that it is a result of the so called „fallacy of false analogy“; in our case it is due to a wrong analogy between the EU and the modern democratic state (MDD). This rejection opens the debate about the necessity to create a new vocabulary for describing the functioning of the EU since the available one is deeply entrenched in the theory of the MDD. Several elements of this new conceptual framework – demoicracy, policy-politics, output legitimacy etc., – are introduced and applied.

Key words: European Union, democratic deficit, fallacy of false analogy, demoicracy, output legitimacy.

I

Една от предпоставките на тезата за „демократичния дефицит“ е, че след като условие за членство е наличие на консолидирана демокрация (Копенхагенските критерии), то и самият Съюз трябва да отговаря на критерии за демократичност. Може да се търси не само нормативна, но и прагматична обосновка, а именно: за да функционира успешно, организация като ЕС трябва да бъде демократична. Демократичната легитимност се полага като условие за ефективност, стабилност и дори оцеляване. След като е съюз от *демократични* държави, ЕС би трябвало да бъде *демократичен* съюз.

В *Договора от Лисабон* претенцията за демократичност е ясно заявена. Подписалите го държавни глави и ръководители обявяват в преамбюла, че са „вдъхновени от културното, религиозното и хуманитичното наследство на Европа, от което са се развили универсалните ценности на ненакърнимите и неотчуждими права на човешката личност, както и свободата, демокрацията, равенството и правата

държава“. Артикулирано е намерението за „засилване на ефективността и на демократичната легитимност“ на ЕС, който „се основава на ценностите на зачитане на човешкото достойнство, на свободата, демокрацията, равенството, правовата държава...“ (чл.1а) Съществува отделен раздел, съдържащ „разпоредби относно демократичните принципи“, съгласно които „функционирането на Съюза се основава на представителната демокрация“ (чл.8А1). Поем е ангажиран дейността на ЕС на международната сцена да се ръководи от основополагащите принципи за неговото създаване, които той цели да насърчава в останалата част от света, а именно демокрацията, правовата държава и т.н. (чл.10А1).

За да са валидни както претенциите за демократичност, така и укорите за демократичен дефицит, се изисква ЕС да бъде мислен по аналогия с МДД. Тази аналогия изглежда убедителна, защото тръгва от безспорна историко-фактологическа предпоставка – през последните пет столетия модерната държава е основната политическа форма на демократичната идея.² Въпреки че не е единствената, всички други познати форми са далеч от изискванията, произтичащи от претенцията за демократичност на съюз от демократични държави. Многократно е обяснявано защо античните и средновековни превъплъщения на демокрацията са напълно ирелевантни към политическата организация на съвременните масови общества.³ Фундаменталният проблем на дебата за „демократичния дефицит“ се състои в невъзможността тази повсеместно следвана аналогия да бъде логически издържана и теоретично защитена.

II

Разсъждението по аналогия никога не е произволен процес. Аналогията тръгва и се развива върху обективно основание: взаимовръзката между характеристиките на изследваните предмети като проява на скрита закономерност.⁴ Аналогията е опосредствано разсъждение на равнището на частни съждения, при което се прави извод за принадлежността на определен признак на изследван единичен обект (пред-

² Wood, Gordon (1994), „Democracy and the American Revolution“ in: Dunn, J. (ed) *Democracy: The Unfinished Journey*, Oxford: Oxford University Press, pp.91-107; Малинов, Светослав (съст.) (2004) *Модерната демократична държава*, София: Сиела, стр.10-15. Birch, Anthony (2007) *The Concepts and Theories of Modern Democracy*, London: Routledge; Kurinmaki, Jussi and Nevers, Jeppe (2018) *Democracy in Modern Europe: A Conceptual History*, Copenhagen: Berghahn Books.

³ Israel, Jonathan (2009), *A Revolution of the Mind: Radical Enlightenment and the Intellectual Origins of Modern Democracy*, Princeton University Press; Held, David (2007). *Models of Democracy*, London: Polity Press; Малинов, Светослав (съст.) (2003) *Модерната демократична идея*, София: Сиела, стр.16-17.

⁴ Holyoak, K.J. (2012), „Analogy and relational reasoning“ in: Holyoak, K.J. and Morrison, R.G. (eds.) *Oxford Handbook of Thinking and Reasoning*, New York: OUP, pp.234-59.

мет, събитие, отношение или клас) на основата на сходството на неговите съществени характеристики с друг вече известен единичен обект. Логическият преход от известното към новото знание е подчинен в изводите по аналогия на следното правило: ако два единични предмета са сходни в определени признаци, то могат да бъдат сходни и в други признаци, откривани в един от сравняваните предмети.⁵ Несъмнено знанието за МДД предхожда това за ЕС, т.е., това е „старо“ или „известно“ знание; тръгвайки от него ние извършваме преход по аналогия към „ново“ знание, каквито са характеристиките на възникналия впоследствие ЕС.

Аналогията може да бъде изразена в логическата схема: ако *A* и *B* притежават характеристики *a*, *b* и *c*, а едновременно с това *A* притежава и характеристика *d*, то и *B* вероятно притежава характеристика *d*.⁶ Конкретизирайки символите съобразно нашата тема, можем да изразим следното: ако МДД и ЕС притежават определени общи характеристики, различни от характеристиката „демократичност“, то можем да допуснем, че понеже всяка държава членка е по дефиниция МДД, то демокрация е и ЕС. Не е тук мястото да изясняваме още по-дълбоко същността на разсъждаването по аналогия и да навлизаме в спора дали относно извеждането на вероятностно заключение аналогията клони към индуктивния или традуктивния метод.⁷ За нашата цел е достатъчно да демонстрираме, че прокарването на „демократична аналогия“ между МДД и ЕС е лишено от основание.⁸

В произведението си *A System of Logic* (1843) Джон Стюарт Мил споделя близко до гореизложеното разбиране за същността на аналогията, макар че е склонен в много по-голяма степен да я обвърже с индуктивния метод. Той отделя специално внимание на неумелата употреба или направо злоупотребата с нея при изграждане на аргументи, въвеждайки понятието „заблуда по фалшива аналогия“ (*fallacy of false analogy*).⁹ Основният пример на Мил е свързан с влиятелната по негово време политическа теза за превъзходството на патерналистката форма на управление, използвана срещу демократизирането на британската политическа система. Аргументацията по аналогия е разгърната по следния начин: патерналисткото управление е успешно и ефективно в рамките на семейството; между семейството и държава има множество прилики; ако една държава има патерналистко

⁵ Стоянов, Л. (2008), *Империя на логиката*, София, стр. 56-58; Salmon, Merrilee (2013) *Introduction to Logical and Critical Thinking*, University of Pittsburgh Press, pp.131-133.

⁶ Уемов, А. И. (1970), *Аналогия в практике научного исследования*, Москва: Наука, стр. 242-250.

⁷ Sidgwick, A. (1883), *Fallacies: A View of Logic from the Practical Side*, London: Kegan Paul, p. 232.

⁸ Locke, Don. (1973), „Just what is wrong with the argument from analogy?“, *Australasian Journal of Philosophy*, 51 (2), pp.153-156.

⁹ Mill, J. S. (1882), *A System of Logic Ratiocinative and Inductive, Being a Connected View of the Principles of Evidence, and the Methods of Scientific Investigation*. New York: Harper & Brothers, p. 794.

управление, то тя ще бъде толкова успешно ръководена, колкото и добре ръководено семейство. Мил посочва, че е възможно част от характеристиките на успешното патерналистско управление на семейството – като например родителската мъдрост, опит и най-вече искрената обич към децата – напълно да отсъстват в отношението власт – поданици¹⁰. Приликите между държава и семейство са съпътствани от дълбоки разлики. Затова прокарването на аналогия в този случай е грешка.¹¹

Обвиненията към ЕС в „демократичен дефицит“ са плод тъкмо на такава „заблуда по фалшива аналогия“. Тя се разгръща по следния начин: управлението на МДД се възприема за легитимно от гражданите, защото е демократично; между МДД и ЕС има множество прилики; за да бъде легитимен за гражданите, ЕС трябва да бъде толкова демократичен, колкото са и МДД, които го съставляват. Влизането в темата за демократичността на ЕС през подобна „заблуда по фалшива аналогия“ неизбежно извежда към дебат за неговия демократичен дефицит. За жалост такъв дебат, ако сме последователни, макар и тръгнали от грешна предпоставка, може да доведе само до един извод: както и да се развива, ЕС винаги ще бъде в „демократичен дефицит“ в сравнение с МДД. И още по-лошо: ако постигането на демократичната легитимност е *raison d'être* на ЕС, то той трябва да престане да съществува.

III

Преодоляването на заблудата трябва да започне с посочване на разлики между МДД и ЕС, които пряко дискредитират възможността за „демократична аналогия“ между тях. За целта ще приведем доказателства за фундаментални отлики, които доказват тезата, че ЕС е *sui generis* политическа уредба, която е в процес на формиране. Надяваме се, че това е коректно тълкуване на звучащите шеговито, но по същество проницателни думи на бившия президент на Европейската комисия Жак Делор, че ЕО/ЕС все още е „*un objet politique non-identifié*“¹².

Да започнем със създаването на ЕС, което няма прецедент в историята на модерната демокрация и няма сходство с възникването на нито една от държавите членки. ЕС е политически проект, замислен и осъществен в началото от елити.¹³ Имаме достатъчно доказател-

¹⁰ Ibid., pp. 796-798.

¹¹ Виж също: Tversky, A. and D. Kahneman (1983), 'Extensional versus intuitive reasoning: the conjunction fallacy in probability judgment', *Psychological Review* (90), pp. 293-315.

¹² Цит. по: Schmitter, Philippe (2003), 'Democracy in Europe and Europe's Democratization', *Journal of Democracy*, 14(4), p.72.

¹³ Watt, D.C. (1980), 'Sources for the History of the European Movement', in: W. Lipgens (ed.) *Sources for the History of European Integration 1945-55*, Leyden-London-Boston: Sijthoff.

ства за дълбоките подозрения на техните членове, че националният демократичен процес би могъл да постави непреодолими препятствия по пътя на европейските народи към подобно обединение.¹⁴ Това не означава, че те са били убедени антидемократи или пък не са допускали, че с течение на времето настроенятия няма да еволюират. Горчивият опит на отците основатели е показвал, че в определени исторически моменти притегателната сила между демокрация, национализъм и милитаризъм не може да бъде неутрализирана. Всеобщи са били разумните опасения, че след две световни войни е нереалистично да се очаква чрез демократично волеизявление да се достигне до решение за задълбочаващо се сътрудничество.¹⁵ На първо време въздържането от такова или дори определена степен на реваншизъм е било най-вероятната тенденция; ЕС започва като проект на елити, направили съдоносен избор за благо на европейските народи, без да го подлагат на демократична проверка. Това обяснява колко дълбок е коренът на безспорната теза за отсъствието на фактор, смятан за предусловие на демокрацията изобщо и в частност в рамките на МДД – ЕС няма свой демос (*the no-demos thesis*)¹⁶. Не съществува плътно интегриран европейски народ, не е бил привиждан и в момента на учредяването, който традиционно играе решаваща роля за конституирането на демоса на националните демокрации. Можем да се съгласим донякъде с Ив Мени, че дефинирането на демоса винаги е произволно и историята ни предоставя всякакви подходи и дори изкривявания.¹⁷ Проблемът обаче не може да бъде преодолян, като бъде омаловажен. Твърде мъчителен е фактът, че и до днес липсва обща публика, когато става дума за медиите и гражданското общество, както и липсват активни делиберативни процеси на европейско равнище.¹⁸ В малки мащаби всичко това може да се наблюдава, но независимо от специалното финансиране и систематичните организационни усилия държава по държава от страна на европейските институции, масовост така и не се постига.

Приемането на обвързващи решения включва множество актьори – частни и публични – с различна степен на взаимозависимост и на различни равнища на териториална агрегация; всички те биват въвлечени в продължителен процес на преговаряне и дебатиране, без да се предпис-

¹⁴ Dedman, Martin (2009), *The Origins and Development of the European Union 1945-2008*, London: Routledge, pp.33-49; Milward, A.S (1984) *The Reconstruction of Western Europe 1945-51*, London: Methuen.

¹⁵ Dedman, Martin, op.cit., pp. 51-60.

¹⁶ Weiler, J. H. H. (1995), „Does Europe Need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision.“ *European Law Journal*, 1 (3), pp. 219-258.

¹⁷ Meny, Yves (2009), „The Challenge of a Post-national Democracy“ in: Moury, Catherine and de Sousa, Luís (eds) *Institutional Challenges in Post-Constitutional Europe: Governing Change*, New York: Routledge, pp. 125-126.

¹⁸ Habermas, J. (2008), *Europe the Faltering Project*, Cambridge: Polity Press.

ват изключителни политически правомощия на нито едно от тези равнища и без да се утвърждава стабилна йерархия на политическата власт.¹⁹ Подобно „многопластово управление“ поражда нов стил или „дух“ на нормотворчеството в сравнение с МДД. ЕС функционира чрез съзнателно изграждани с течение на времето механизми за справяне с широк кръг от проблеми и конфликти, в които актьорите редовно достигат до обвързващи решения като преговарят и дебатираат един с друг, а също така си сътрудничат в изпълнението на решенията.²⁰ Отсъства задължителното здравословно противопоставяне между правителство и опозиция, задаващо нормата за консолидирана демокрация. От злонамерена гледна точка това може да изглежда като скрита олигархия или заговор на елити; от друга – като достоен за подражание образец на *governance*, чрез което се постигат взаимноприемливи компетентни решения.

Напълно основателен е дебатът дали една такава „полицентрична“ уредба за приемане на обвързващи решения като ЕС не е естествено продължение на демокрацията в националната държава. Не може да бъде изключена и възможността тя да премине през процес на демократизация; решаващият въпрос е дали този процес трябва да се положи като задължителна цел, да се превърне в приоритетна политика и да се преследва неотклонно. Всичко казано дотук би трябвало да аргументира един отрицателен отговор.

Всеки, който защитава тезата, подкрепена от нас в предходната част от настоящия текст, че ЕС е *sui generis* политическа уредба, трябва да признае наличието на фундаментален проблем, който макар и да не изглежда непреодолим по принцип, за момента е изключително болезнен. Бихме го нарекли „понятиен дефицит“; той се изразява в оскъдния категоричен апарат, с който засега са принудени да работят застъпниците на тази теза и особено желаещите да разпръснат заблудата по фалшивата аналогия между МДД и ЕС. Силно отслабена е позицията на всички, които критикуват самата теза за „демократичен дефицит“ като плод на логически неиздържана аналогия и същевременно ползват активно понятията на класическата теория на демокрацията, така добре съгласувана с развитието тъкмо на МДД. Или казано по-остро: нека критиците на „демократичната аналогия“ да бъдат така добри да изработят нови понятия, а не да ползват онези, които са в основата на аналогично мислене, което отхвърлят. Редно е поне на научно ниво критиката да бъде облечена с нов език.

¹⁹ Schmitter, Phillippe (2003), „Democracy in Europe and Europe's Democratization“, *Journal of Democracy*, 14(4), p.79.

²⁰ Marks, G. (2012), „Europe and Its Empires: From Rome to the European Union“, *Journal of Common Market Studies* 50 (1), pp. 1-20.

Алтернативата трябва да се разграничи и понятийно, иначе объркването ще вземе застрашителни размери. Крайно неуместно е да се използват добре познати понятия, в които се влага нов, а понякога и противоположен на традиционния смисъл; тъкмо това направи Еманоел Макрон – вероятно успешно от реторико-политическа гледна точка – когато заговори за „единна суверенна Европа“ и „европейски суверенитет“²¹, противопоставяйки го на националния. Бавно и мъчително трябва да се приеме, че след като ни принуждава да преосмислим известните ни теории, ЕС изисква и езиково новаторство. Немалко изследователи са напълно наясно с проблема и постоянно правят усилия за преодоляването му. Макар неукрепнал и с минимална популярност този нов език се формира пред очите ни и вече има своите първи попадения. Ще разгледам три такива езикови нововъведения, след което ще се опитам изцяло чрез тях да формулирам своите заключения.

IV

Осъзнавайки важността на липсата на европейски демос, някои автори възприемат производното от множественото число на *demos* понятие „демоикрация“.²² Не съществува европейски *demos*, но със сигурност съществуват множество европейски *demoi*. Европейската демоикрация е дефинирана като „съюз на народи, разбрани едновременно като гържави и граждани, които управляват заедно, но не като едно цяло (*who govern together but not as one*).“²³ Взаимно признаване, взаимозависимост, отказ от доминиране – това са основните ѝ принципи. Нейното изграждане е цел, различна от тези на федералистите и междуправителствениците.²⁴ Новото понятие ни позволява с максимална прецизност да формулираме нови въпроси. Възможно ли е и струва ли си изобщо усилието да се формира единен *demos*, след като вече имаме вековни европейски *demoi*, участващи доброволно в ЕС? Не е ли по-разумно да преследваме изграждането на стабилна демоикрация вместо да се опитваме да изграждаме наднационална демокрация?

²¹ Реч пред Европейския парламент, произнесена на 17 април 2018 г.

²² Nicolaidis, K. (2004), „The new constitution as European “demoi-crazy”?,“ *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(1), pp. 76-93; Nicolaidis, K. (2012), „The idea of European demoicracy“ in: Dickson J and Eleftheriadis P. (eds) *Philosophical Foundations of EU Law*, Oxford: Oxford University Press, pp. 247-274; Nicolaidis, K. (2013), „European demoicracy and its crisis“, *Journal of Common Market Studies* 51(2), pp. 351-369; Cheneval, F. and Schimmelfennig, F. (2013) „The case for demoicracy in the European Union“, *Journal of Common Market Studies*, 51(2), pp. 334-350; Cheneval, F., Lavenex, S and Schimmelfennig, F (2015) „Demoicracy in the European Union: Principles, institutions, policies“, *Journal of European Public Policy*, 22(1), pp. 1-18.

²³ Nicolaidis, K. (2013), „European demoicracy and its crisis“, *Journal of Common Market Studies*, 51(2), p. 353.

²⁴ Ronzoni, Miriam (2016), „The European Union as Demoicracy: Really a Third Way?“, *European Journal of Political Theory*, 16/2, p. 212.

Ако приемем принципите на демократията, пред нас възниква нуждата и от въвеждане на присъщо за нея понятие за „демократична политика“. По този въпрос също имаме развитие с въвеждането на понятиятата двойка *politics-policy* и *policy-politics*.²⁵ Обръщайки внимание на разликата между управление на територия и управление на население, изследователите обвързват класическия демократичен модел с контрол на суверена върху прилежащата му територия. Това изисква специфични политически практики, обобщени с понятието „*politics-policy*“, което не бих се осмелил да преведа; тази „политика“ е сравнително бавна, формална и неподатлива на промяна, но гарантира, че политическите решения ще бъдат обсъдени и договорени публично, пораждайки съответната легитимност. Нейните практики са изграждани постепенно в отговор на въпроса: Как да бъде гарантиран свободен и равен достъп в политическите процеси на вземане на решения на хора с различни, често противоречащи си интереси? Това е в основата на *politics-policy*, която в успешния си вариант води до високо легитимна МДД.²⁶

Като демократия ЕС изисква *policy-politics*, която ще се осмеля да преведа като „политика на конкретни политики“; тя е обвързана със справянето с непосредствените рискове, заплашващи населението, побърза и по-неформална е, в по-висока степен е водена от експертиза и ориентирана към промяна, склонна е, когато се наложи, да заглуши гласа на „аматьорите“ и да заобиколи формалните институции.²⁷ Нейните практики следват въпроса: Как политическите власти, изправени пред постоянни рискове и промени, да съумеят да формулират и приложат политики, които намаляват рисковете, отговарят на предизвикателствата и решават проблемите така, че да подобрят общото благосъстояние на населението?²⁸ В успешния си вариант тази „политика на конкретни политики“ би трябвало да повишава доверието към ЕС.

След като ще има специфично разбиране за демократична политика, трябва да приемем и опасността от демократичен дефицит, чието преодоляване изисква нова концепция за легитимност. Резултатите от „политиката на конкретни политики“ не могат да бъдат оценявани по критериите на МДД. Тук също имаме нова терминология, тръгваща от концепцията на Дейвид Ийстън за анализ на политическите системи.²⁹ Предложената „много проста“ формула е следната:

²⁵ Bang, Henrik; Dagnis, Mads and Nedergaard, Jensen & Peter (2015). 'We the People' versus 'We the Heads of States': the debate on the democratic deficit of the European Union", *Policy Studies*, 36 (2), pp.196-216.

²⁶ Ibid., p. 213.

²⁷ Bang, H. P. (2011), „The Politics of Threats: Late-modern Politics in the Shadow of Neoliberalism“, *Critical Policy Studies*, 5 (4), pp. 434-448.

²⁸ Bang, Henrik; Dagnis, Mads and Nedergaard, Jensen & Peter, op.cit., p. 203.

²⁹ Easton, David. „An Approach to the Analysis of Political Systems“, *World Politics*, 9, (3), pp. 383-400.

„inputs – political system or processes – outputs“.³⁰ Впоследствие метафорите за „вход“ и „изход“ на политическата система залягат в основата на всевъзможни теоретични схеми. В пряка връзка с нашата тема е вече наложилата се триада *input – throughput – output legitimacy*, използвана при описание на различните измерения на легитимността на ЕС.³¹

Първоначално е прокарано разграничението между *input* и *output* легитимност, които можем да преведем (единствено по смисъл) като процедурно-обвързана и ефективно-резултатна легитимност. Процедурно-обвързаната (*input*) легитимност е свързана с нивото на отзивчивост (*responsiveness*) на ЕС към проблемите на гражданите с оглед на тяхната ангажираност и представителство; ефективно-резултатната (*output*) легитимност се основава на ефективността на политиките и техните резултати за гражданите.³² Между тях логически се вмества последното по време понятие на приносно-отворената (*throughput*) легитимност, която бива оценявана от гледна точка на ефикасността, отчетността и прозрачността на управленските процеси на ЕС, заедно с тяхната достъпност и откритост при консултирането с гражданите.³³ Казано максимално опростено, ако всяка политическа система има „вход“ и „изход“, то има и процеси в средата, т.е. в пространството между тях. На всеки един от тези елементи съответства определен тип легитимност.

В заключение ще предложим пет извода, които след преодоляването на тезата за „демократичния дефицит“ като „заблуда по фалшива аналогия“ стават възможни благодарение на тази нова понятийна рамка:

1. ЕС е безпрецедентен доброволен демократичен съюз на демократични държави.
2. На неговата многопластова и полицентрична уредба съответства нов тип „политика на конкретни политики“ (*policy-politics*), за която е характерна приносно-отворена (*throughput*) и ефективно-резултатна (*output*) легитимност.
3. Поради факта, че ЕС е демокрация, предполагаща множество от народи, както опитите, така и надеждите за създаване на единен европейски *überdemos*, са напълно излишни.
4. Преодоляването на „демократичния дефицит“, свързан с погрешната аналогия между ЕС и МДД, трябва да загуби статуса си на приоритет при следващата промяна на Договорите.
5. Систематичните опити за покриване на критериите за процедурно-обвързаната (*input*) легитимност, несъответстваща на

³⁰ Ibid., pp. 385-6. Дейвид Ийстън сам определя формулата си като „very simple but also very illuminating“.

³¹ Schmidt, V. A. (2012), „Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and ‘Throughput’“, *Political Studies*, 61 (1), pp. 2-22.

³² Scharpf, F.W. (1999), *Governing in Europe*, Oxford: Oxford University Press, pp.7-21.

³³ Schmidt, V. A. , op.cit., pp. 4-6.

ефективно-резултатния управленския модел на ЕС като уникална демокрация, могат да отслабят Съюза.

Даваме си сметка, че подобни формулировки тестват границите на езика; водени сме от убеждението, че без поемането на този риск част от проблематиката на ЕС би останала заключена в клетката на старите понятия на МДД. Това би ограничавало мисленето и подхранвало упорството да се преследват непостижими цели с ограничени ресурси, които е редно да се насочат към демократични реформи. Надеждата ни е, че този нов език, както и самият ЕС, е в процес на изграждане.

Библиография

1. Малинов, Светослав (съст.) (2003), *Модерната демократична идея*, София: Сиела.
2. Малинов, Светослав (съст.) (2004), *Модерната демократична държава*, София: Сиела.
3. Стоянов, Людмил (2008), *Империя на логиката*, София.
4. Уемов, А. И. (1970), *Аналогия в практике научного исследования*, Москва: Наука.
5. Bang, H. P. (2011) 'The Politics of Threats: Late-modern Politics in the Shadow of Neoliberalism.' *Critical Policy Studies*, 5 (4), pp. 434-448.
6. Bang, Henrik, Dagnis, Mads Nedergaard, Jensen & Peter (2015), 'We the People' versus 'We the Heads of States': the debate on the democratic deficit of the European Union', *Policy Studies*, 36 (2), pp.196-216.
7. Birch, Anthony (2007), *The Concepts and Theories of Modern Democracy*, London: Routledge.
8. Cheneval, F. and Schimmelfennig, F. (2013), 'The case for democracy in the European Union', *Journal of Common Market Studies*, 51(2), pp. 334-350.
9. Cheneval, F, Lavenex, S. and Schimmelfennig, F. (2015), 'Democracy in the European Union: Principles, institutions, policies', *Journal of European Public Policy*, 22(1), pp.1-18.
10. Dedman, Martin (2009), *The Origins and Development of the European Union 1945-2008*, London: Routledge, pp.33-49.
11. Easton, David. 'An Approach to the Analysis of Political Systems', *World Politics*, 9, (3), p. 383-400.
12. Føllesdal, A. (2006), 'The Legitimacy Deficits of the European Union', *Journal of Political Philosophy*, 14 (4), pp.441-68.
13. Føllesdal, A. and Hix, S. (2006), 'Why there is a democratic deficit in the EU: a response to Majone and Moravcsik', *Journal of Common Market Studies* 44(3), pp.533-562.
14. Habermas, J. (2008), *Europe the Faltering Project*, Cambridge: Polity Press.
15. Held, David (2007), *Models of Democracy*, London: Polity Press.
16. Holyoak, K.J. (2012), 'Analogy and relational reasoning' in: Holyoak, K.J. and Morrison, R.G. (eds.) *Oxford Handbook of Thinking and Reasoning*, New York: OUP, pp.234-59.
17. Israel, Jonathan (2009), *A Revolution of the Mind: Radical Enlightenment and the Intellectual Origins of Modern Democracy*, Princeton University Press.

18. Kurinmaki, Jussi and Nevers, Jeppe (2018), *Democracy in Modern Europe: A Conceptual History*, Copenhagen: Berghahn Books.
19. Locke, Don (1973), 'Just what is wrong with the argument from analogy?', *Australasian Journal of Philosophy*, 51 (2), pp.153-156.
20. Majone, G. (1998), 'Europe's Democratic Decit', *European Law Journal*, 4 (1), pp.5-28.
21. Marks, G. (2012), 'Europe and Its Empires: From Rome to the European Union.' *Journal of Common Market Studies* 50 (1), pp. 1-20.
22. Meny, Yves (2009), 'The Challenge of a Post-national Democracy' in: Moury, Catherine and de Sousa, Luís (eds) *Institutional Challenges in Post-Constitutional Europe: Governing Change*, New York: Routledge, pp. 125-126.
23. Mill, J. S. (1882), *A System of Logic Ratiocinative and Inductive, Being a Connected View of the Principles of Evidence, and the Methods of Scientific Investigation*. New York: Harper & Brothers, p. 794.
24. Milward, A.S. (1984), *The Reconstruction of Western Europe 1945-51*, London: Methuen.
25. Moravcsik, A. (2002), 'Reassessing Legitimacy in the European Union', *Journal of Common Market Studies*, 40 (4), pp.603-24.
26. Nicolaidis, K. (2004), 'The new constitution as European 'demoi-cracy'?', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(1), pp.76-93.
27. Nicolaidis, K. (2012), 'The idea of European democracy' in: Dickson J and Eleftheriadis P. (eds) *Philosophical Foundations of EU Law*, Oxford: Oxford University Press, pp.247-274.
28. Nicolaidis, K. (2013), 'European democracy and its crisis', *Journal of Common Market Studies* 51(2), pp. 351-369.
29. Ronzoni, Miriam (2016), 'The European Union as Demoicracy: Really a Third way?', *European Journal of Political Theory*, 16/2, p. 212.
30. Salmon, Merrilee (2013), *Introduction to Logical and Critical Thinking*, University of Pittsburgh Press, pp.131-133.
31. Sidgwick, A. (1883), *Fallacies: A View of Logic from the Practical Side*, London: Kegan Paul, p. 232.
32. Scharpf, F.W. (1999), *Governing in Europe*, Oxford: Oxford University Press, pp.7-21.
33. Schmidt, V. A. (2012), 'Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and 'Throughput'.' *Political Studies*, 61 (1), pp. 2-22.
34. Schmitter, Phillippe (2003), 'Democracy in Europe and Europe's Democratization', *Journal of Democracy*, 14(4), p.79.
35. Tversky, A. and D. Kahneman (1983), 'Extensional versus intuitive reasoning: the conjunction fallacy in probability judgment', *Psychological Review* (90), pp. 293-315
36. Watt, D.C. (1980), 'Sources for the History of the European Movement', in: W. Lipgens (ed.) *Sources for the History of European Integration 1945-55*, Leyden-London-Boston: Sijthoff.
37. Weiler, J. H. H. (1995), 'Does Europe Need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision.' *European Law Journal*, 1 (3), pp. 219-258.
38. Wood, Gordon (1994), 'Democracy and the American Revolution' in: Dunn, J. (ed) *Democracy: The Unfinished Journey*, Oxford: Oxford University Press, pp.91-107.